

NÉPSZABADSÁG

1989. július 7., péntek

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI LAPJA

XLVII. évfolyam, 158. szám

ELHUNYT KÁDÁR JÁNOS

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mély fájdalommal tudatja a párt tagságával és az egész magyar néppel, hogy 1989. július 6-án, csütörtökön 9 óra 16 perckor hosszan tartó, súlyos betegség után elhunyt Kádár János elvtárs.

Temetéséről később intézkednek.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága, a Magyar Népköztársaság Országgyűlése, Elnöki Tanácsa, Minisztertanácsa mély megrendüléssel és fájdalommal tudatja, hogy Kádár János, a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő személyisége hosszan tartó, súlyos betegség után elhunyt.

Kádár János, az MSZMP nyugalmazott elnöke, több mint három évtizeden át első titkára, illetve főtítkára, az Elnöki Tanács tagja, országgyűlési képviselő, korábban két ízben miniszterelnök olyan politikus volt, aki egész életét, tudását, tapasztalatát és erejét mindenkor a magyar nép, a dolgozók boldogulását, az ország szocialista átalakítását szolgáló küzdelemnek szentelte. Meggyezésre törekvő emberségével, reformkezdeményezésekkel nehéz időszakokban törekvései mellé tudta állítani az ország haladó erőit, majd népünk túlnyomó többségét, elismerést

szerezett külföldön is a magyar szocializmus ügyének.

Kádár János kimagasló államférfi volt. Életútja, egész munkássága a magyar nép azon törekvéseit szolgálta, amelyek a társadalmi közmegegyezés talaján, a reformpolitika segítségével eljuttathatják országunkat a felemelkedéshez. Kádár János neve és emléke élni fog a kommunizmus, a magyar nép, az emberek emlékeztében.

**A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
ORSZÁGGYŰLÉSE
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
ELNÖKI TANÁCSA
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
MINISZTERTANÁCSA**

BÚCSÚ

Életének hetvenhetedik évében elhunyt Kádár János. Fájdalommal és őszinte tisztelettel adózunk emlékeinek mi utódok, akiknek egy nagy életművet kell végső számadásra bocsátanunk. E pillanatban olyan embertől búcsúzunk, aki a munkásmozgalom és a nemzet ügyét azonosnak érezte, tudta, s a körülmények felméréseivel — szem előtt tartva, hogy a politika a lehetőségek tudománya — ezt az ügyet szolgálta. Számára a nemzet szolgálata azt jelentette, hogy a magyarság ügye elválaszthatatlan a nemzetközi haladás szolgálataival.

Csermanek János néven 1931-ben kapcsolódott be az illegális kommunista párt tevékenységébe. 1942-ben a párt Központi Bizottságának tagja, 1943-tól titkára. Tevékenységének elválaszthatatlan része a Béképart megalakítása. Ez volt az egyik kommunista kísérlet a második világháború elvadult közegében a nemzeti összefogást szolgáló népfront megteremtésére. Amíg lehetett, aktív részvevője volt az ellenállásnak, majd letartóztatták. 1944 novemberében megszökött, és a magyar ellenállási mozgalom egyik fontos irányítója lett.

1945-től a pártélet vezető posztjain dolgozott. Volt a Budapesti Pártbizottság titkára, 1948-tól az egyesült munkáspárt főtítkárhelyettese. 1951-ben — hamis vádak alapján — letartóztatták. 1954-ben szabadult. Ám sokáig csupán másodrendű tisztségekben működhetett. 1956-ban a párt vezetője lett.

A történelem és az egyén viszonya — bárkiről legyen is szó — sokkal bonyolultabb kapcsolat, hogysem néhány sorban végleges ítéletet lehetne mondani a körülményekről, a tettekről és azok következményeiről.

Olyan életpályáról kell szólnunk, amely csaknem három és fél évtizeden át nagymértékben meghatározta az ország történelmét. Kádár János olyan személyiséggé vált a nemzetközi politikában is, akinek véleménye sokat számított, s figyelembe vették. Mégpedig azért, mert az, amit kádári stílusnak neveztek, sok mindenben szakított a szek-

tás-dogmatikus elvekkel és gyakorlatokkal, a mondvascinált ellenségekkel. A jelmondat, amely szerint „aki nincs ellenünk, az velünk van” tömör kifejezője szemléletének. Ennek alapján jöhetett létre a fő kérdésekben hosszú időre a nemzeti közmegegyezés.

Ugyanez a felfogás alakította ki már akkor a kormányzat nemzetközi politikáját; ez munkált a megélt magyar diplomácia részéről a helsinki értekezlet előkészítésében, létrejöttében, s utána a folyamat továbbvitelében; ez hozott megbecsülést a Magyar Népköztársaságnak szövetségei körében és mindenütt — Moszkvától a nyugat-európai és harmadik világbeli fővárosoktól a Vatikánig —, ahol Kádár János szívesen látott vendég volt. „Szélső nyekben élünk” — mondotta volt Illyés Gyula, akivel jó néhány alkalommal vitaközvetítő módon találkozott. Ez a „szélső nyek” azt jelentette a magyar társadalomnak, hogy az 1956-os nemzeti tragédia és az azt kísérő nagy nemzetközi figyelem elültével, az elszigetelési kísérletek megszűntével végre magára találhatott, s nekikezdhetett önmegvalósításának. Nem tagadjuk: ezen a nehéz úton voltak tévedések, fájdalmas megatrálások is. De ki feledhetné, hogy amikor Nyikita Hruscsov leváltása után Kádár János megérkezett Varsóból a Nyugati pályaudvarra, töretlen elhűséggel újra, nyomatékosan kiállt az SZKP XX. kongresszusának eszméi mellett, amit akkoriban sokan kétségbe vontak. A XX. kongresszus szemléisége vált tetteinek irányítójává.

Kádár János éveket töltött ártatlanul börtönben, személyesen megszervezte a törvénysértéseket. De számára, mint mindig, a személyes sérelem, hanem a közösségi gondolat, a dolgozó emberek ügye volt a legfontosabb. Legyen a szocializmus emberarcú. Olyan országra vágyott, amelyben a különbö-

zó világnézetű emberek egyformán honra lelhetnek. Gazdasági és társadalmi megújulásra a fejlett Európához közelítő reformokra törekedett, s ezért dolgozott. Magyarországon ezekkel a nagyszabású reformgondolatokkal vonta újra magára a külföld figyelmét.

Tette mindezt olyan nemzetközi környezetben, amelyben az ilyen törekvéseket nem övezte osztatlan rokonszenv, megbecsülés. A megtorpanásnak, a felemáságnak éppen ez volt egyik meghatározója. Az idő, s vele az MSZMP sok tekintetben meghaladta Kádár János politikusi életművét. Az ő igazságot követelő örökségének szellemében ezt a fájó ténnyt ki kell mondanunk. A politikusok sorsa ez, mindemellett vitathatatlan, hogy személyisége idehaza ugyanúgy, mint a nagyvilágban, hosszú időszakon át a humanus szocializmus törekvéseivel kötődött össze.

„Az utóbbi évtizedekben volt rá példa, hogy valaki — a mindenkor adott feltételek közt — a legjobb elérésén fáradozott. Mai szemzőből ez éppen Kádár Jánosra vonatkozhat, aki az akkori helyzet realitásairól kialakított ismeretei alapján a lehető legjobbat cselekedte. Kádár nevéhez nemcsak az fűződik, hogy lebontották az ellenségekpeket, hanem az is, hogy jelentős lendületet kapott a katonai tömbökön túlmutató európai együttműködés. Ezeknek az erőfeszítéseknek a sikere váratott magára, ám végül mégis elérkezett.” — Willy Brandt, a Szocialista Internacionálé elnöke mondotta róla ezeket a szavakat.

Kádár Jánost fájdalmasan súlyos konfliktusokba sodorta az élet, a történelem. A történelmi kihívásokkal szembenézett, olyan emberként, aki felismeri az adottságokat, nem feledkezik meg önmaga felelősségéről, s a lehetőségek közül a legjobbak kiválasztására törekszik. Nem tört mindenáron a nép-

szerüségre, olyannyira nem, hogy amikor a nemzet érdeke azt kívánta, népserűtlen döntéseket is vállalt, bízva abban, hogy a magyar nép később megérti őt.

Csábítás akadt elég, ő mégsem engedett ezeknek a személyi kultuszok újra kivirágzó korszakában szerényen, természetétől és politikai bölcsességéből következően, hacsak lehetett, igyekezett háttérben maradni. Politikai működésében összegződtek azoknak az erőnek és embereknek a törekvései, akiket ő szövetségként kívánt látni, és meg tudott nyerni egy boldogabb Magyarországért.

„Szeretni a hont gyakran oly nehéz: / Ha bűnbélyeg sötétül homlokán, / Gyarló erényünk öntagadni kész, / Mint Péter a retentő éjszakán. / Oh, értsd meg a szót: fényben vagy homályon — / De kishitűvé szent imád ne váljon!” — Rimelnek Arany János szavai Kádár János életművére is. A haza szeretete vezette tetteiben. Egy olyan korszakban vállalt emberfeletti közösségmegtő feladatokat, amikor erre nemigen akadt más vállalkozó. Sosem tagadta meg önmagát. A tisztességes politikus kompromisszumokban is képes gondolkodni. A történelem ítélőszéke előtt azonban az elvek megőrzésének hatékonyasága és a kompromisszumok időlegességeinek aránya dönt.

Halála óráján ne féljünk elismerni érdemeit. Ne féljünk vitatkozni örökségével, s elvetni belőle azt, ami nem bizonyult időállónak. De ne féljünk tovább folytatni arra érdemes politikai gondolatait. A mai és a jövő társadalmi közmegegyezéséhez csakis a vitákban kialakuló egyetértés útján juthatunk közelebb. Őszintén hisszük, hogy az a Kádár Jánost megillető igazi kegyelet, a reá való méltó emlékezés, ha szembenézünk múltunkkal, jelenünkkel, jövőnkkel.

**Nyers Részó
Grósz Károly
Németh Miklós
Pósgay Imre**

A pártelnökség tagjainak nyilatkozata

A Népszabadság szerkesztőségének munkatársai csütörtökön a kérelmekre fordultak az MSZMP Elnökségének tagjaihoz, hogy válaszoljanak a Kádár János életútjára vonatkozó kérdésekre. Nyers Részóval, a párt elnökeivel és Németh Miklóssal, miniszterelnökkel a Ferihegyi repülőtérén a kormánygép indulása előtt, Grósz Károly főtitkárral, az MSZMP Elnökségének tagjával, Pozsgay Imrével, államminiszterrel a Parlamentben beszélgettek munkatársaink.

Nyers Részó

— Nyers elvtárs, mennyi ideje ismerté Kádár Jánost?

— Látásból 1946 óta. Akkor a régi Városi Színházban — az Erkel Színházhoz hívták úgy — közös politikai nagygyűlés volt, kommunista, szociáldemokraták és más pártbeliek vettek ezen részt. Személyesen 1948 eleje óta ismerem, amikor is az akkori Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt együttműködése, szoros együttműködése, majd egyesülése került napirendre, és úgynevezett egységbizottságok alakultak. A budapesti és Pest környéki — úgynevezett nagybudapesti — egységbizottságban háromunk voltak szociáldemokraták, négyen voltak kommunisták. A kommunista részéről a vezető szerepet Kádár János töltötte be. Akkor ismertem meg közelről. Nagyon nehéz körülmények között folyt közöttünk a disputa. Vita volt ez a javából. Mi akkor azon szorgoskodtunk, hogy a Szociáldemokrata Pártból, nemcsak a baloldaltól, a centrumtól is, minél több régi erdélyi szociáldemokratát átvigyük az egyesült pártba. Ez Pest környékének a város övezetét képviselte, ugyanis ez valóban városi zóna volt 1945 és 1948 között. Ez bizony komoly problémáink voltak ez idő tájt, mert az egyesülés előtti testvérharcban sok nagy rendes, becsületes szocialista és kommunista is egymásként esett. Kádár Jánossal az a benyomásom alakult ki, amikor a viták után is, hogy ő nem a reváns embere volt. Ismerte is a szociáldemokrata mozgalmat, belülről ismerte, hiszen szociáldemokrata párttag is volt, nagyon nehéz időkben.

— Mikor volt a legutolsó hosszabb beszélgetésük?

Grósz Károly

— Mióta ismert és milyenek ismert?

— Az ismeretségem 1956. november 11-ére nyúlik vissza. Azon a napon volt Tito pulai beszéde, és ezt soha nem felejttem el, mert aznap jöttem a Borsod Megyei Ideiglenes Intéző Bizottság megbízásából Budapestre a pártközpontba, felvenni a kapcsolatot. Nagyon megmaradt bennem az akkori találkozás velem, mert hallatlan fáradt, elgyötört ember láttam, akiből ugyanakkor kisugárzott a tenni akarás, a bizalom és cselekvőkészség is.

— Milyen volt mint főnök? Ön több mint másfél évtizedet dolgozott a vezetés alatt...

— Hagyta, hogy elmondjuk gondolatainkat, és utólag hozzátette mindig a maga véleményét is. Hosszú időn át megfigyeltem, üléseket is úgy vezetett, hogy ritkán szólt először hozzá és ritkán szólt közbe. Megvárta, hogy mindenki kibeszélje magát, és utána mondta el gondolatait vagy foglalta össze tapasztalatait.

— Lehetett vele vitaközi?

— Nehéz vele vitaközi. Csak nagyon nyomós érvek alapján fogadta el mások álláspontját. Am emésztette magában a dolgot, s több olyan személyes élményem van, amikor egy nap múlva felhívta: tudja, gondolkodtam rajta, tulajdonképpen igaza van. Vagy ha óvatossabb volt, akkor úgy fogalmazott, amit abban sok igazság van, amit magamond.

— Mikor volt az utolsó érdemi beszélgetésük?

— A májusi pártértekezlet után, amikor ő elnöknek kezdett dolgozni, akkor néhány hónapig, míg a kézműstől nem került sor, naponta érdemi beszélgetést folytattunk. A kézműstől után már a beszélgetések nagyon esetlegesek voltak, és egyre inkább a munkán kívül teretűre szűkültek. Mivel nekünk erre azért fogalmazok így, mert

— Ez 1988 januárjában volt, amikor is a probléma az volt, fordulat legyen-e a párt politikájában, vagy fokozatosan lassan menjünk tovább az addigi úton. En a fordulatot képviseltem, ő gondolkodott a fordulatban, de nem fogadta el annak szükségességét. Két és fél órát vitatkoztunk ezen, élesen szembeszálltunk gondolatilag, de ezzel együtt is nagyon elvtársias volt ez a beszélgetés.

— Ugy hozta tehát az élet, hogy önöknek sok vitájuk volt egymással.

— Sok egyetértésünk és sok vitánk. Nagyon kritikus idősorokban igen fontos dolgokban egyetértünk. A politika, ezt többször is mondtam, találkozásos, elválasztos néha szüntelen váltakozás. Kádár Jánossal találkoztunk, azután erősebb együttműködés alakult ki közöttünk, majd elváltunk, de akkor is tisztességes volt a kapcsolatunk. Ő soha nem állt bosszút rajtam. Miközben környezetében többször is engem ígértek megrendszabályozni, az ő részéről ezt nem tapasztaltam. Majd azután ismét találkoztunk. 1988 elején szembesültünk és azután a fordulat után korrekt viszony lett közöttünk. Az utolsó időszakban, az utolsó központi bizottsági ülés után, ahol jelen volt, én még beszélgettem vele, és akkor egyetértettünk a helyzetértékelés dolgában.

— Hogyan őrzi meg az emlékeztében?

— Ő olyan útitársa volt az életnek, teljes mértékben elvtárs, feljebb barát, akivel együtt mentem az úton. Ha az ember a barátját, útitársát közül elveszté valakit, akkor úgy érzi, hogy hiányozni fog.

— Ez azt jelenti, hogy érdeklődött még olyan körülmények közt is az ön élete iránt?

— Igen: hogy van a feleségem, hogy vannak a gyerekek. Állandóan figyelemmel voltam, élke, normálisabban, pihenke, kibek. Gyökérek, hogy minden délután aludjak húsz percet. Rendkívül figyelmes ember volt egyébként egész életében, azokkal szemben, akiket a munkatársi környezetéből ismert. Tölem mindig megkérdezte: „Mikor tud átjönni én úgy, hogy az ne zavarja meg az ebédjét. Ilyenkor délből felhívtam, s mivel én soha nem ebédelt, nem volt ilyen gond, és így elmondta neki, hogy nem zavar Kádár elvtárs, mert nem szoktam ebédelni. Akkor elmagaráztam nekem, hogy megszűnjen, mert reggel reggelizni kell, délből szerényebben enni, és nem kéne vacsorázni. És mindig hozzátette, hogy ő persze ezt soha nem tartja be.

— Hogy őrzi meg emlékeztében Kádár Jánost?

— Mindenekelőtt hallatlanul tisztá, becsületes embert ismertem meg benne, akinek tévedései is sikeres politikai felismerései mögött is tisztázandó volt. A másik, ami mély nyomot hagyott bennem, az internacionalizmus. Magyarországról töprengtet mindig éspedig úgy, hogy miként lehetne elhelyezkedni Magyarországon a nemzetközi haladásban. Mindig azt mondta, hogy kis ország ez, nagyon sok dolgot kell figyelembe venni, törődni kell a világgal, szerényebnek kell lennünk, tanulni kell másoktól, de a magunk útján kell járni. Ő a nagy kompromisszumok robotosaként maradt meg a politikatörténetben. Ugyanakkor a kompromisszumokat ő soha nem a kompromisszumként állalta fel, hanem mindig azért, hogy ennek az országnak, hogy ennek a nemzetnek segítsen ezekkel.

Németh Miklós

— Ön már életkoránál fogva sem tartozhatott ahhoz az úgynevezett régi gárdához, akiket személyesen is nagyon szoros szálak fűztek Kádár Jánoshoz. Egyáltalán: mikor és hogyan ismerkedett meg vele?

— A KB osztályvezető-helyetteseként meghívtak egy PB-ülésre, s a szünetben rövid beszélgetésre került sor közöttünk.

— Mi volt a benyomása akkor Kádár elvtársról?

— Kádár János személyisége, tekintélye egészen sajátos kapcsolatrendszer jelentett a mindennapi érintkezésben. Mi csak olyankor érintkeztünk vele, ha hívatott bennünket.

— Ugy érti, hogy tulságosan is tartotta a távolságot a munkatársaitól?

— Nem hiszem, hogy a távolságtartás a legmeghatározóbb kifejezés arra, amit megfigyeltünk a viszonyaitól. Inkább úgy érzem, hogy a távolságtartás a vezetői erények közé tartozik. Inkább azért kár, az nem tulságosan szerencsés, ha az esetleg tartalmi kérdések megoldását is hátráltatja.

— Mi lehetett ennek az oka?

— Hadd emlékeztessem arra, hogy Kádár János pályájának sajátosságaihoz tartozott az, hogy a távolságtartás a vezetői erények közé tartozik. Inkább azért kár, az nem tulságosan szerencsés, ha az esetleg tartalmi kérdések megoldását is hátráltatja.

— Mikor került közelebbi kapcsolatba Kádár Jánossal?

— En már a konzolidáció Kádár Jánossal ismerkedhettem meg. Az 1960-as években, majd 1970-ben kerültem olyan feladatokba, hogy valamiféle személyes érintkezésre, kapcsolatra is lehetőség nyílt. A személyes tapasztalatok, a vele folytatott eszmecsereken — bizony, időnként vitákon — mindenképpen áttört egy kiemelkedő politikai személyisége. Ebben a személyiségben, úgy vélem, benne rejlett a lehetőség arra, hogy talán önön tévedéseivel, bűnéivel is szembenézve konzolidáljon egy országot. Meghozta — ne felejtjük! — szorongató nemzetközi viszonyok között, s egy meghasonlással, megrendüléssel, tragikus élményen átesett nemzet belső keretei között.

— Ezt tekintve Kádár János legnagyobb teljesítményének?

— Igen, én erre a konzolidációra emlékszem szívesen, s arra, hogy tudott bizonyos nyomással ellenállni. Személyes, illetve nemzeti arculatot adni egy agrárszervezésnek, egy jóléti forma megalkotásának, amelyben — legalább az anyagi szükségletek kielégítésének dolgában — az embernek elégedettséghez érezhetők magukat. Ez már sok is egy államférfinak. Az ő tragikumuk az, hogy mindez olyan viszonyok között kellett megtennie, amikor az alapkérdést nem állt módjában megoldani. Azt az alapkérdést, hogy miként lehetne egy, a tartalékait már teljesen kimerítő és a nemzet elkezérlésével egyébként sem egybevető politika berendezkedési formát olyan modellre átvéteni, ahol az önkénynek a voluntarista döntéseknek nincs helyük; ahol az emberi

zott igyekezete, hogy lebontsa a személyi kultuszt. A korábbi állapotokhoz viszonyítva rendkívülinek tekinthető mindaz, amit ezen a téren felmutatott. Más kérdés, hogy az adott politikai struktúrában — annak nemcsak fenntartójaként, hanem egyszerűen foglalként is — ez minden tekintetben sikerülhetett-e.

— Hadd kérdezzem meg: ön szerint mi az, amit az utókor feltehetően maradandónak tekint majd a kádári életműből?

— A választ nem is érzem saját feladatomnak, erre nem is lehet biztonsággal felelni. Természetesen Kádár János élete, tevékenysége sem volt töretlen ív. Első titkári indulását súlyos terhek nyomták. Ezt az időt később nagy hazai és külföldi reputációval járó felhúzó követte, majd olyan ellensúlyos válságba került, mindez, amiből még ma sem láthatunk ki. De az biztos: az elmúlt 30 esztendő Kádár-korszakának tartja számon a hazai és a nemzetközi közvélemény. Ez a korszak eredményeivel és fogyatékosságaival együtt olyan reformokat kezdeményezett, amelyek kompromisszumokkal együtt is hozzájárultak egy mai, békés és rendezett modellváltás jobb esélyeihez.

Pozsgay Imre

— Önt hogyan érintette Kádár János halála?

— A közelállók és ismerősök halála mindenkit megrendít. Eppen ezért ez nem az a pillanat, amikor hitelen és maradó történelmi értékelést mondhatunk a mégoly nagy szerepet játszó államférfiakról vagy politikuskokról. Nem is lenne tisztességes dolog ilyenkor az életművet kritikai elemzésnek alávetni. Ezért az esemény elsősorban személyes élményeket idézett fel bennem. Annak a nemzedéknek vagyis a tagja, amelynek Kádár János, s mindaz, ami a nevével összekapcsolódott, sokáig távoli és átkényszerítő volt. Annak ellenére így volt ez, hogy már felötlötték érttem meg az 1956-os népfelkelés, s politikusként vehettem részt az azt követő történetekben.

— Mikor került közelebbi kapcsolatba Kádár Jánossal?

— En már a konzolidáció Kádár Jánossal ismerkedhettem meg. Az 1960-as években, majd 1970-ben kerültem olyan feladatokba, hogy valamiféle személyes érintkezésre, kapcsolatra is lehetőség nyílt. A személyes tapasztalatok, a vele folytatott eszmecsereken — bizony, időnként vitákon — mindenképpen áttört egy kiemelkedő politikai személyisége. Ebben a személyiségben, úgy vélem, benne rejlett a lehetőség arra, hogy talán önön tévedéseivel, bűnéivel is szembenézve konzolidáljon egy országot. Meghozta — ne felejtjük! — szorongató nemzetközi viszonyok között, s egy meghasonlással, megrendüléssel, tragikus élményen átesett nemzet belső keretei között.

— Ezt tekintve Kádár János legnagyobb teljesítményének?

— Igen, én erre a konzolidációra emlékszem szívesen, s arra, hogy tudott bizonyos nyomással ellenállni. Személyes, illetve nemzeti arculatot adni egy agrárszervezésnek, egy jóléti forma megalkotásának, amelyben — legalább az anyagi szükségletek kielégítésének dolgában — az embernek elégedettséghez érezhetők magukat. Ez már sok is egy államférfinak. Az ő tragikumuk az, hogy mindez olyan viszonyok között kellett megtennie, amikor az alapkérdést nem állt módjában megoldani. Azt az alapkérdést, hogy miként lehetne egy, a tartalékait már teljesen kimerítő és a nemzet elkezérlésével egyébként sem egybevető politika berendezkedési formát olyan modellre átvéteni, ahol az önkénynek a voluntarista döntéseknek nincs helyük; ahol az emberi

zott igyekezete, hogy lebontsa a személyi kultuszt. A korábbi állapotokhoz viszonyítva rendkívülinek tekinthető mindaz, amit ezen a téren felmutatott. Más kérdés, hogy az adott politikai struktúrában — annak nemcsak fenntartójaként, hanem egyszerűen foglalként is — ez minden tekintetben sikerülhetett-e.

— Hadd kérdezzem meg: ön szerint mi az, amit az utókor feltehetően maradandónak tekint majd a kádári életműből?

— A választ nem is érzem saját feladatomnak, erre nem is lehet biztonsággal felelni. Természetesen Kádár János élete, tevékenysége sem volt töretlen ív. Első titkári indulását súlyos terhek nyomták. Ezt az időt később nagy hazai és külföldi reputációval járó felhúzó követte, majd olyan ellensúlyos válságba került, mindez, amiből még ma sem láthatunk ki. De az biztos: az elmúlt 30 esztendő Kádár-korszakának tartja számon a hazai és a nemzetközi közvélemény. Ez a korszak eredményeivel és fogyatékosságaival együtt olyan reformokat kezdeményezett, amelyek kompromisszumokkal együtt is hozzájárultak egy mai, békés és rendezett modellváltás jobb esélyeihez.

— Mikor került közelebbi kapcsolatba Kádár Jánossal?

— En már a konzolidáció Kádár Jánossal ismerkedhettem meg. Az 1960-as években, majd 1970-ben kerültem olyan feladatokba, hogy valamiféle személyes érintkezésre, kapcsolatra is lehetőség nyílt. A személyes tapasztalatok, a vele folytatott eszmecsereken — bizony, időnként vitákon — mindenképpen áttört egy kiemelkedő politikai személyisége. Ebben a személyiségben, úgy vélem, benne rejlett a lehetőség arra, hogy talán önön tévedéseivel, bűnéivel is szembenézve konzolidáljon egy országot. Meghozta — ne felejtjük! — szorongató nemzetközi viszonyok között, s egy meghasonlással, megrendüléssel, tragikus élményen átesett nemzet belső keretei között.

Bizottság alakult Kádár János temetésére

A Magyar Szocialista Munkáspárt Elnökségének döntése alapján bizottság alakult Kádár János temetésének megszervezésére. A bizottság tagjai: Nyers Részó, az MSZMP elnöke, a bizottság elnöke; Grósz Károly, az MSZMP főtitkára, Németh Miklós, a Miniszttertanács elnöke, Pozsgay Imre államminiszter, Straub F. Bruno, az Elnöki Tanács elnöke, Szűrös Mátyás, az Országgyűlés elnöke. A bizottság a temetés időpontját, helyét és a kegyelet nyilvántartásának módját nyilvántartásba hozza.

Helmut Schmidt

Helmut Schmidt, az NSZK volt szövetségi kancellárja, a nyugatnémet és a nemzetközi szociáldemokrácia kiemelkedő személyiségét, akit a rendszeres munkakapcsolat mellett baráti szálak is fűztek Kádár Jánoshoz, s aki jelenleg az Északi-tenger sarkvidéki vízein egy kutatóhajón tartózkodik, rádiótelefon útján kereste meg szerkesztőségünk.

— Megrendüléssel és nagy részvétellel értesültem Kádár János haláláról — nyilatkozta — Századunk egy újabb tanúja hagyott itt bennünket. Gyérül azoknak a sora, akik Európa sorsát századunk közepén szenvedve és ténykedve megtapasztalták. Népének legújabb történelmi átlétele Kádár Jánossal, és kikapcsolatát őt az események főáramától. Nem feladatunk, hogy ítéletet mondjak Kádár ötvenes éveivel szenvedéséről és ténykedéséről, egyes vitákról, amelyek a mai Magyarországon nevéhez kapcsolódnak. Amit viszont megítélhetek, azok az én személyes tapasztalataim Kádár Jánossal

a hetvenes és nyolcvanas évekből, és a barátság, amely összekötött vele. Számomra ő megbízható külpolitikai partner volt, egy magyar hazafi, aki arra törekedett, hogy visszazsereze és megőrizze népe történelmi helyét Közép-Európa keleti részében. Az ő számára mindenkor Magyarország állt a felelőssége csúcán, s a felelősségnek politikai bölcsességgel igyekezett megfelelni — nála minden más csak ezután következett, amiről időnként el is tértek meggyőződésünk. Mindenesetre akkoriban ő nagyobb mozgásszabadságot temertett a magyaroknak mint amekkorá akkoriban az időben a Varsói Szerződés más államainak kijutott. Ebben időnként egy öreg parasztember bölcsessége és makacssága testesült meg. Kádár barátsága számomra értékes volt. Mindarrakkal együtt gyászról, amelyek a mai Magyarországon nevéhez kapcsolódnak, amit viszont megítélhetek, azok az én személyes tapasztalataim Kádár Jánossal

Bruno Kreisky

Bruno Kreiskyvel, az Osztrák Köztársaság korábbi kancellárjával, néhány órával a halálhír bejelentése után telefonon beszéltem munkatársunk.

— Milyen emberek ismertek meg kancellár úr Kádár Jánost?

— A történelmi események menetében Kádár Jánost előbb volt alkalmam megfigyelni, mint megismerni. Hamar rájöttem, hogy az 1956-os és közvetlenül aztáni tevékenységének sommas megítélése igazságtalan. Úgy döntöttem, hogy kötelességem megmondani ezzel kapcsolatos nézetemet és megvédeni Kádár Jánost. Erre volt is alkalmam.

— Milyen alkalmakra gondolt kancellár úr?

— Egyik amerikai utam alkalmával beszélgetést folytattam Dean Rusk akkori külügyminiszterrel. A beszélgetés úgy alakult, hogy szóba került Magyarország és lehetséges volt szomszédunkról beszélni.

Kifejtettem Dean Rusknak és Kennennek is, hogy Kádár Jánossal egyáltalán nem egy nemzetközi bűnelkövető, az adott körülményekhez alkalmazkodva cselekedett és ennek megfelelően kell kezelni.

— És mi volt a ragadtatás?

— Véleményem szerint, Rusk és mások is megértették, hogy ebben igazam van és nem lehet Kádár Jánost bűnbaknak megtenni azért, ami történt. En egyébként végig ezt képviseltem.

— Végül is hogyan helyezte el történelmi értékelését Kádár Jánossal?

— Kádár János azzal ellenében, amit közvetlen 1956 után állítottak róla, nem volt alantas ember és nem is volt az oroszok embere. Azért küzdött, természetesen mint kommunista, és ezt hangsúlyozom, hogy egyfajta korlátolt megértés szelleme felülkerekedhessen. Sokat tett ezért, és így tudom summázni működését.

A nemzetközi sajtó megemlékezéseiből

Valamennyi nagy nyugati hírügynökség néhány perccel az MTI közleménye után gyors hírből jelentette, hogy elhunyt Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt volt elnöke. A szocialista országok hírügynökségei közül elsőként az NDK távirati irodája, az ADN közölte a hírt. A TASZSZ szovjet hírügynökség így örval Kádár János elhunytát után szolgált be a magyar vezető haláláról.

A hírügynökségek részletesen ismertették az elhunyt politikusi életrajzát és politikai pályafutását.

— Az első értékelést Kádár János politikai szerepéről a Reuter brit hírügynökség budapesti irodája adta.

A többi nyugati hírügynökséghez hasonlóan, a nemzetközi jelentőségű pályafutás kezdetét a Reuter is 1956-tól számítja. Fogalmazása szerint Kádár János a magyarok jó része áruháza tartott az 1956-os felkelés leverése után, hogy Kádár a nyugati kölcsönöket inkább az elavult ipar feltámasztására, semmint a szerkezetváltásra fordította. A gazdasági nehézségek és az egyre erősödő demokratizálási követelések vezettek ahhoz, hogy 1988 májusában helyére Grósz Károly került, majd 1989 áprilisában Kádár János valamennyi párttisztviselőjéből felmentek.

A hírügynökségek külön kiemelték Kádár János és Nagy Imre kapcsolatát. Emlékeztetnek rá, hogy a június 16-iki

újrateremtés gyakorlatilag az 1958-ban kivégzett Nagy Imre politikai rehabilitálását jelentette, és Kádár is kénytelen volt kijelenteni: Nagy Imre tragédiája az én tragédiám is. Az AP és a Reuter kiemelte azt, hogy Kádár János éppen azon a napon hunyt el, amikor a magyar Legfelsőbb Bíróság napirendre tűzte annak az óvásnak a tárgyalását, amelyet a legfőbb ügyész nyújtott be a Nagy Imre és társai ellen folytatott büntetőügyben.

Kádár János halálának hírért csütörtök délelőtt sugározta az NDK rádióállomásai — jelentette berlini tudósítók. A tévéhíradó, az Aktuelle Kamera déli kiadása a jelentés mellett rövid életrajzot is közölt az elhunyt politikusról.

Kádár János betegségről, állapotának válságosra fordulásáról az NDK újságjai az MTI közlése óta a többi napokon rendszeresen beszámoltak. A gyászról az itteni lakosság körében szomorúságot és egyetértést váltott ki, hiszen az a tény, hogy az NDK állampolgárainak széles tömegeiben őszinte és mély rokonszenv él Magyarországról, nem utolsósorban annak a politikai és emberi stílusnak köszönhető, amely Kádár János nevéhez kapcsolódik.

A magyar történelem tragikus politikusi nevezt az MSZMP csütörtök reggel elhunyt volt elnökét a Deutschlandfunk (DLF) rádióállomás. Az NSZK-nak az NDK írá-

(Folytatás a 4. oldalon.)